

Handlingsplan utifrån kemikalieprogram

för barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämnden

2018-2021
med utblick mot 2025

Diarienummer: BOU 2018-278,
BIN 2018-154

Dokumentansvarig:

Maria Esbjörnsson Lakatos

Adresserat till:

Tidpunkt för aktualitetsprövning:

Tidpunkt för senaste revidering:

Relaterade styrdokument:

Sökord:

Innehåll

2018-2021	1
Förord	4
1 Inledning	4
2 Syfte	5
3 Bakgrund	5
4 Avgränsning	6
5 Syfte	6
6 Aktivitetsplan	7
7 Uppföljning	10
8 Referenser	11

Förord

”De som bor, vistas och verkar i Linköping gör medvetna val och använder inte hälso- och miljöskadliga kemikalier. Linköpings kommunkoncern sprider inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.”¹

Enligt Kommunfullmäktiges beslut i februari 2018 uppdras samtliga nämnder att ta fram en handlingsplan för respektive organ med syfte att uppfylla intentionerna i kemikalieprogrammet.²

Denna handlingsplan för barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämnden presenterar förslag på åtgärder som kan genomföras under 2018-2021 för att nå de av fullmäktige beslutade åtgärderna för att nå en ekologiskt hållbar kommun avseende kemikaliehantering i verksamheten.

Handlingsplanen ger också en utblick på åtgärder som kan genomföras 2022-2025.

1 Inledning

Handlingsplanen är ett övergripande verktyg för att systematiskt minska användningen och förekomsten av utfasningsämnen och riskminskningsämnen inom barn- och ungdomsnämndens respektive bildningsnämndens verksamheter.

Handlingsplanen utgår från Linköpings kommuns kemikalieprogram³ och de prioriterade områdena i denna:

”De material som används för att uppföra och förvalta byggnader och anläggningar i kommunal regi i Linköpings kommun innehåller inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.”

”De varor och tjänster som används i Linköpings kommunkoncern innehåller inte eller sprider inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.”

”Invånare och verksamheter i Linköpings kommun har den information de behöver för att kunna undvika hälso- och miljöskadliga kemikalier.”

Då stor del av den upphandling som sker inom de prioriterade områdena sker centralt är det extra viktigt att en bra dialog förs mellan enhetschefer/rektorer

---

¹[Kemikalieprogram för Linköpings kommun](#) (2018)

²Linköpings kommun, Instruktion, handlingsplan utifrån kemikalieprogram Dnr: KS 2016-235

³[Kemikalieprogram för Linköpings kommun](#) (2018)

och de som genomför upphandlingen – från behovs- och marknadsanalyserna till avtalsskrivande⁴.

2 Syfte

Syftet med redovisningen av pågående och planerade åtgärder är att ta fram en samlad bild av Utbildningsförvaltningen/berörda nämnders insatser som ligger i linje med kemikalieprogrammet⁵. De fastställda handlingsprogrammen utgör underlag i arbetet med internbudget/verksamhetsplanering de kommande åren⁶.

3 Bakgrund

Alla varor innehåller kemiska ämnen. De ingår i de material och komponenter som varorna är tillverkade av. Kemiska ämnen kan också vara tillsatta för att uppnå vissa funktioner. Det kan vara för att göra en plast mjuk, en textil svårantändlig eller för att göra en metallyta blank. Läckage av kemikalier från en produkt kan ske vid tillverkningen av varan, när den används eller när den blir till avfall. Det råder idag stor kunskapsbrist om vilka effekter de läckande kemiska ämnena kan ha på människors hälsa och miljö, men forskning har visat på ett tydligt samband mellan kemikalier och många av de folksjukdomar som ökar i samhället. Forskning har bl a visat att kemikalier kan orsaka cancer, störd hormonproduktion i kroppen och nedsatt fertilitet. Exempel på kemiska ämnen som kan spridas från varor och ge negativa effekter är mjukgörande ftalater som ofta tillsätts i plast, vissa typer av flamskyddsmedel som finns i möbler eller elektronik, och tungmetaller som exempelvis bly, som tillsätts i PVC-plast eller smycken.⁷

Barn och ungdomar är mer känsliga för kemikalier och miljögifter än vuxna. Barn och ungdomar andas till exempel snabbare och äter och dricker mer i förhållande till sin vikt jämfört med vuxna. Det medför att om de utsätts för samma mängd av ett ämne som en vuxen kan de påverkas ändå mer.

Barn- och ungdomsnämnden antog i mars 2015 den aktivitetsplan som beskriver hur barns exponering för miljögifter i förskolemiljö i Linköping skulle minska, projektet ”Giftfri förskola”.

---

⁴ [Kemikalieprogram](#) för Linköpings kommun (2018), sid 9.

⁵ Linköpings kommun, Instruktion, handlingsplan utifrån kemikalieprogram. Dnr: KS2016-235.

⁶ Ibid.

⁷ <http://uppsalauniversitet.se/nyheter-press/nyheter/artikel/?id=2537&typ=artikel>

Projektet slutrapporterades⁸ i september 2016. Det fortsatta arbetet inom förskola beskrivs i rapporten utifrån ”lägesrapporter från juni 2016”.⁹

4 Avgränsning

Kommunfullmäktiges rådighet ska vara huvudinriktningen och programmet gäller för kommunen och dess bolag, det vill säga kommunkoncernen. Upphandlad verksamhet kommer att omfattas via krav i förfrågningsunderlag och verksamhetsunderlag kommer att omfattas via avtal.¹⁰

5 Syfte

Syftet med arbetet kring kemikalier i verksamheten är förutom en minskad användning av miljöskadliga kemikalier även att öka engagemang och kunskap om gifter i vår vardag hos beslutsfattare, skolpersonal och föräldrar.

Projekt innebär en utfasning av miljögifter i verksamheternas inne- och utemiljö för att minska exponering för dessa samt att bidra till en mer långsiktigt ekologisk hållbar miljö. För att uppnå projektets syfte och mål kommer aktiviteter genomföras inom sju fokusområden som identifierats i förstudiearbetet:

- Genomgång och rensning av produkter som kan innehålla kemikalier som inte bör finnas i omedelbar närhet i verksamheterna.
- Den totala mängden farliga kemikalier inom skola och barnomsorg ska minska.
- Exponeringen av farliga kemikalier ska minska inom skola och barnomsorg samt hos dem som tillhandahåller arbetsmarknadsinriktade platser.
- Barn och ungdomars kunskap om farliga kemikalier ska öka.
- Politiker i barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämndens kunskap om farliga kemikalier ska öka.
- Kunskapen om farliga kemikalier ska öka hos personal inom utbildningssektorn.
- Vårdnadshavare/vårdnadshavare ska informeras om kommunens arbete med att minska mängden farliga kemikalier.

---

⁸ [Slutrapport projekt “Giftfri förskola”](#)

⁹ Ibid, sid 13

¹⁰ [Kemikalieprogram för Linköpings kommun \(2018\)](#), sid 5

6 Aktivitetsplan

Aktivitetsplanen är ett verktyg för att uppnå de mål Linköpings kommun satt upp för perioden 2018-2021.

Syftet med aktiviteterna är att konkretisera de identifierade fokusområdena. De flesta aktiviteter handlar om att förändra rutiner, öka medvetenheten och göra mer genomtänkta inköp framöver. Det är viktigt att poängtera att detta är ett långsiktigt arbete, några åtgärder kan göras direkt medan andra kommer genomföras på sikt.

Fokusområde:

Den totala mängden farliga kemikalier inom verksamheterna ska minska

En viktig del för att få en minskad exponering mot giftiga ämnen är att se över vad som idag finns inom verksamheterna och rensa bort sådant som inte absolut behövs i verksamheten.

I första hand ska SVHC-ämnen (Substances of Very High Concern), ämnen på kandidatförteckningen och hormonstörande ämnen på SIN-listan fasas ut. I andra hand ska övriga utfasningsämnen fasas ut. Exempel på sådant som bör rensas bort är gammal elektronik, gamla kemikalieburkar och gamla mjukplaster. En handledning med tillhörande tidplan ska tas fram med tydliga och konkreta åtgärder för personalen att genomföra i verksamheten. Handledningen bör sedan användas löpande i den ordinarie verksamheten. Handledningen bör aktualitetsprövas minst vart fjärde år.

Ansvarig: Projektledare vid Utbildningsförvaltningen tar tillsammans med referensgrupp av rektorer fram en handledning. Rektorer och enhetschefer/områdeschefer ansvarar för spridning och genomförande.

Tidplan: Material tas fram hösten 2018. Genomgång och rensning sker under 2019.

Fokusområde:

Exponeringen av farliga kemikalier ska minska inom skola och barnomsorg och hos arbetsgivare som tillhandahåller arbetsmarknadsinriktade platser

Två grundläggande begrepp inom detta område är substitution och utfasning. Praktiskt innebär substitution att undersöka om det finns alternativ till de farliga kemikalier som används i undervisning och annan verksamhet, exempelvis genom att byta ut en enskild kemikalie eller att byta till en annan metod där mindre farliga produkter används. Går det inte att substituera skall man i stället försöka minimera mängden farliga kemikalier som används. Inom den laborativa undervisningen kan en minskning ske genom t.ex. att göra färre

försök och/eller att arbeta i mindre skala. Man skall också försöka begränsa mängden kemikalier genom att kassera gamla och sådana som inte används. En minskning kan också ske genom att beställa mindre mängder vid inköp av nya produkter, samt att köpa ”kit” och färdiga blandningar i stället för rena och koncentrerade produkter.

Ansvarig: Projektledare vid Utbildningsförvaltningen tar tillsammans med referensgrupp av rektorer och enhetschefer/områdeschefer fram handledning. Rektorer och enhetschefer/områdeschefer ansvarar för spridning och användning.

Tidplan: Material tas fram våren 2019. Genomgång, reduktion och substitution sker under 2019-2025.

Fokusområde:

Barn och ungdomars kunskap om farliga kemikalier ska öka

Kunskaper om farliga kemikalier och hantering av kemikalier ingår redan idag i skolan. Många skolor med lägre årskurser jobbar redan idag med ”Naturvetenskap och Teknik för Alla” (NTA) som i t ex temat ”Kemiförsök som lyfter fram kemikalier och kemikaliehantering”.

Det finns också flera bra utbildningsmaterial på internet. Här kan nämnas: Kemikalieinspektionen, Håll Sverige Rent, Green Flag och HannasHus.se.

I handledningsmaterialet kommer dessa att presenteras utförligare och förslag på lektionsupplägg presenteras.

Ansvarig: Projektledare, Utbildningsförvaltningen.

Tidplan: Start hösten 2018. Kontinuerlig revidering då nyheter kommer.

Fokusområde:

Politiker i barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämndens ska öka sin kunskap om farliga kemikalier

Utbildning och information är viktig för att politiker ska känna sig trygga med att fatta de beslut som kan komma att krävas för att genomföra denna handlingsplan.

I samband med att handledningsmaterialet blir tillgängligt kommer nämndernas ledamöter ges intern utbildning för att säkerställa en önskad kunskapsnivå.

Ansvarig: Projektledare, Utbildningsförvaltningen.

Tidplan: Utbildningar kommer att kunna erbjudas med start hösten 2019.

Fokusområde:

Kunskap om farliga kemikalier ska öka hos berörd personal inom verksamheterna

Utbildning och information är viktig för att berörd personal ska känna sig trygga med att själva rensa ut material som kan innehålla farliga ämnen.

I samband med att handledningsmaterialet blir tillgängligt kommer berörd personal ges intern utbildning för att säkerställa en önskad kunskapsnivå samt ge förutsättningar för medvetna val av kemikalier och tjänster. Webbutbildningar möjliggör att nå ny personal samt att bibehålla kompetensen.

Ansvarig: Projektledare, Utbildningsförvaltningen.

Tidplan: Utbildningar ges med start 2019.

Fokusområde:

Föräldrar/vårdnadshavare samt studerande inom vuxenutbildningen ska informeras om kommunens arbete med att minska mängden farliga kemikalier

Det är viktigt att sprida informationen om kommunens arbete med kemikalier i verksamheterna. För att öka medvetenheten hos vårdnadshavare, studerande inom vuxenutbildningen samt inom arbetsmarknad och integration kommer information att ges i samband med förskolornas/ skolornas ordinarie möten för vårdnadshavare likväl som för studerande inom vuxenutbildningen och inom berörda projekt inom arbetsmarknad och integration.

Material som tas fram i informationssyfte skall göras tillgängligt för en bred målgrupp.

Ansvarig: Projektledare, Utbildningsförvaltningen.

~~Utbildningsförvaltningen med hjälp av information från miljöstrategiska arbetet som pågår~~

7 Uppföljning

Uppföljning och avstämning av aktiviteterna kommer göras löpande men avslutas under 2021. Framtagande av en långsiktig uppföljningsplan med tillhörande indikatorer kommer att ske i början av 2020.

Genomförd uppföljning, förslag på långsiktig uppföljning med sikte mot 2025 samt förslag på vidare arbete redovisas till barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämnden.

Utbildningsförvaltningen ansvarar för att uppföljningen genomförs.

8 Referenser

Kemikalieinspektionens webbplats,
www.kemi.se (hämtad 2018-08-16)

Linköpings kommun, Instruktion, handlingsplan utifrån kemikalieprogram,
Dnr: KS 2016-235 (utskick 2018-03-29)

Linköpings kommun, KS 2016-235
www.linkoping.se/contentassets/6698ae38104a4ecc8e77f2dfa190e90f/kemikalieprogram.pdf?496592 (Hämtad 2018-06-12)

Linköpings kommun, Aktivitetsplan Giftfri Förskola
<http://www.linkoping.se/contentassets/aaaad15a3c8a41f1a91e556de29dc0cb/slutrappport-giftfri-forskola.pdf?49649d> (Hämtad 2018-06-12)

Linköpings kommun – Giftfri förskola Linköpings kommun 19 mars 2015
<http://www.linkoping.se/contentassets/aaaad15a3c8a41f1a91e556de29dc0cb/aktivitetsplan-giftfri-forskola.pdf?496492> (Hämtad 2018-06-12)

SIN-databasen,
www.chemsec.org (Hämtad 2018-08-16)

Uppsala universitet, Annika Hult
<http://uppsalauniversitet.se/nyheter-press/nyheter/artikel/?id=2537&typ=artikel>
(Hämtad 2018-06-18)